

Kitang LUNGSURANON sa Siaton

Kamatuoran
Pagbuligay
Lungsod mauswagon



Ang Palayuhan Village sa Barangay Siit

Vol. 5 No. 1

Enero 1-15, 2015 P6.00

Molupyo sa Palayuhan Village nag-antos?

“Sugod niadtong Oktubre, 2014 hangtod karon nagpuyo kami nga walay mainom nga tubig, kuryente, ug panginabuhian,” matod ni Gina Trono, 28 anyos, usa ka inahan nga dunay 5 ka mga anak diin ang kinamagulangan nag-edad og 10 anyos. Ang iyang bana nga si Jonathan, 33, nagtrabaho sa



Naguba na bisan wala pa napuy-an human natumbahan kini og kahoy atol sa Bagyong Ruby. Usa kini sa mga balay didto sa proyekto nga pabalay nga nahimutang sa Brgy. Siit.

Dumaguete ug nagsweldo og “kapin sa gatos ra matag adlaw.”

Ang pamilya ni Trono usa sa mga nabiktima sa bagyong Sendong nga gihatagan og libre nga balay sa lokal nga kagamhanan sa Siaton diha sa Barangay Siit. Ang pabalay sa Siit gitawag og Palayuhan Village ug gitukod alang sa mga biktima sa bagyo niadtong Disyembre 2011.

Adunay 34 ka pamilya ang gitabangan gikan sa mga barangay sa Siit, Bonbonon, Napacao, Malabuhan, Tayak, Bonawon ug Mantuyop. Sa pagkakaran,

unom lamang ka pamilya ang nagpuyo sa Palayuhan Village. Kini naglakip sa pamilyang Trono, Bening Lamare, Sherly Japole, Rogelio Delgado, Romeo Kitane, ug Jesusimo Jandog, puros taga Brgy. Siit.

Walay riprap ang pikas nga bahin sa bungtod hinungdan nga sa paglabay sa bagyong Ruby nabanlas ang yuta ug naputol ang kahoy nga hapit motabon sa duha ka balay.

Ang DSWD Core **padayon sa panid 3**

40 ka parolado nagtabang sa lungsod

“...Maayo pud kaayo ang gihimo sa mga kapitan sa kabarangayan ug ni Mayor Ator sa ilahang tabang kanamo; ang amoang usa ka target mao ang *pag-maintain og peace and*

order.” miingon si Probation & Parole officer II, Alma Mangubat mahitungod sa Volunteer Probation Aides (VPA).

Ang VPA nagtabang sa mga napreso nga parolado na. Adunay 40 ka parolado sa Siaton nga nagpuyo kauban sa ilang isigkapanimalay. Kanunay silang gigiyahan sa VPA sa ilang obligasyon sa komunidad. Obligado ang mga parolado nga **padayon sa panid 4**



Nagtigom ang mga miyembro sa ABC o Association of Barangay Captains sa Siaton nga gipanguloan sa bag-ong ABC President nga si Brgy. Kapitan Dioscoro Gomez, Jr. Naghisgot sila sa mga programa alang sa 2015 ug sa pag-seminar sa tesorera sa kada barangay. Mao kini ang talamdan sa seminar: Pebrero 2, 2015 - Bonawon, Giligaon, Cabangahan, Maloh, ug Salag; Pebrero 3, 2015 - Mantuyop, Caticugan, Datag, Casalaan, ug Apoloy; Pebrero 4, 2015 - Sandulot, Mantiquil, Canaway, Tayak, ug Napacao; Pebrero 5, 2015 - Siit, Bonbonon, Albiga, Malabuhan, ug Inalad; Pebrero 6, 2015 - Sumaliring, San Jose, Poblacion I, Poblacion II, Poblacion III, ug Poblacion IV.



EDITORIAL**DSWD ug
Palayuhan Village**

Sa 34 ka mga pamilya nga benepisyaryo sa DSWD Core Shelter Assistance Project (CSAP), lima lamang ka pamilya ang naa karon nagpuyo sa Palayuhan Village sa Barangay Siit. Kini human pormal nga gitunol sa lokal nga kagamhanan ang mga balay ngadto sa mga benepisyaryo niadtong Hulyo 4, 2014. Ang mga benepisyaryo biktima sa bagyong Sendong nga nihapak sa pipila ka mga lugar sa Kabisay-an ug Mindanao lakip ang pipila usab ka mga barangay sa Siaton niadtong tuig 2011.

Mikabat sa tulo ka tuig ang paghulat sa mga biktima. Apan mipasabot ang DSWD kinsa mao ang nagpatuman sa proyekto nga duha ka tuig gayud ang implementasyon niini sugod sa pag-aprobar sa Sanguniang Bayan niadtong Mayo, 2012. Wala dayon kini nalihok tungod sa daghang papeles nga kinahanglan nga iproseso sama sa pag-audit sa COA.

Ang Palayuhan Village naa nahimutang sa bakilid nga dapit. Nindot nga palandungon nga makatulog na unta og hinanok ang maong mga pamilya sulod sa ilang mga bag-ong pinuy-anan.

Apan ang nahitabo karon, wala gihapon sila makatagamtam og kahinanok tungod sa kahadlok nga matumbahan sila ug kahoy o dili ba kaha maligdan sila og bato sanglit naa man sila nahimutang sa bakilid nga walay rip-rap.

Usa sa mga reklamo sa 5 ka mga residente didto mao ang kawalay tubig nga mainom ug walay kuryente.

Apan bisan pa man niini, mapasalamaton ang mga residente nga duna na silay pinuy-anan. Ang ila lamang mga pangandoy nga balikan na unta sila sa taga DSWD ug susihon ang ilang kahimtang.

Masusi na unta ang situwasyon sa Palayuhan Village aron matuman ang damgo sa mga molupyo ingon man sa lokal nga kagmahanan nga mahatagan og maayong panimalay ingon man palibot ang maong lugar.

DSWD, bisita na.

**Bukhad**

Susan Monte de Ramos-Soldwisch

Pagdumala o Pamulitika?

Ang unang gamit sa “politika” gikan sa sinultihang Griyego, nagkahulogan sa “pagdumala sa kaayohan sa katawhan.” Nagpasabot nga anaay gahom nga gihatag nato sa mga tawong gipili panahon sa eleksyon sa pagdumala sa tanan alang sa kaayohan sa lungsod. Ang katumbas niini mao ang “pangagamhanan” ug “panggobyerno” (gikan sa kinatsila, “gobierno” = “pagdumala”).

Apan nalain na karon ang kahulugan sa “politika.” Dili lamang pagdumala kondili “pagkamaalam, maigmat, listo.” (Rodolfo Cabonce, S.J., *An English-Cebuano Visayan Dictionary*, 1983) Hibaloan nato nga dili sayon ang pagdumala sa mga lungsuranon ug sa pagsolbar sa mga problema sa usa ka lugar. Busa, nagkinahanglan og kaalam ang pangagamhanan.

Ang kaigmat ug kaalisto dili problema kon gamiton sa pagsirbe sa publiko. Apan kon gamiton sa pagpakanunay sa pwesto sa usa ka pinili, dinhi magsugod ang kahulugan nga “wais.” Kon magpahimulos ang gitugyanan nato og gahum sa pagpalambo sa iyang kaugalingon ug sa mga kauban, dinhi na makita kon nganong moingon ang katawhan nga “dirty” o hugaw ang politika.

Sa panahon sa akong Lola Anda Tayko-Monte de Ramos, ang iyang tulo

ka igsoong lalaki nahimong Mayor sa Siaton. Mga pag-umangkon sila ni Don Felipe Tayko ug gitawag nga “makasarang.” Kaniadto ang makasarang maoy mahimong mosirbe sa lungsod kay ilang gipasan ang tanan nga galastuhan sa pangagamhanan. Ang panggobyerno usa ka serbisyo ug matud pa sa ilang mga pamilya, usa ka sakripisyo gayud. Tungod kay walay kwarta ang gobyerno, mabantog ang mga nagsirbe apan dili gayud madato.

Sa atong panahon karon, daghan ang mahimo sa mga politiko sa pagpakanunay ug pagpauswag pa sa ilang gahum. Bisan ang badyet sa lungsod mahimong gamiton sa pagpanimalos sa mga tawo ug barangay nga wala mopadaug kanila. Ang mga tawo o sektor nga anaay gikinahanglan nga pabor mahimong motanyag usab og pabor sa anaa sa kagamhanan. Ang pinili nga nagpaubay niini, mahimong tawgon og “politiko.” Sa igsaktong pagsabut, ang pagdumala sa lungsod lain ra sa pamulitika.

Wala ako’y tawong gihisgotan o gihunahuna dinhi. Dili kini personal. Nagbukhad lang kita sa atong pagsabot sa kalainan sa pagdumala ug pamulitika.

Pangutana: Unsaon nato pagpadasig sa anaa na sa panggobyerno aron serbisyo ug maayong pagdumala ang ilang palabihon?

Kitang Lungsuranon

Gimantala sa **KL Publishing**, Siaton, Neg. Or., Philippines,
www.KitangSiatanon.com

TIN: 420-321-172-000; Permit number: 13-0450

Publishers

William Soldwisch & Susan Monte de Ramos-Soldwisch

Editor-in-Chief

Melita “Bing” Aguilar

Copy Editor

Mirzah V. Rodriguez

Tigbalita / Manunulat

Grace Arcellana
(2) 535-4718

Eugene Jamandron
0905-817-2988

Zephanie Repollo
0927-595-7752

Pagpait sa Kalamay**SAP wala nailhi sa mga mamumuo sa katubhan sa Negros Oriental***ni May Macapobre*

“Ayayay kapait! Abi ninyo ug tam-is ang kinabuhi sa mga sakada...pagkapait ang kinabuhi sa mga tapasero,” mao kini ang awit sa trabahante sa katubhan, si Germihildo Sanoy, 45 anyos nga tapasero sa tubo sa Manjuyod, Negros Oriental. Wala gayud siya makatitaw sa kaayohan sa Social Amelioration Program (SAP).

Ang SAP nagmando sa paghatag og mga kaayohan sa mga mamumuo ug mag-uuma sa katubhan lakip usab ang mga *cash bonus* ug uban pang mga programa sa panginabuhian. Kini namugna kaniadtong 1974 pinaagi sa Presidential Decree No. 621 ug gipalambo sa Republic Act No. 6982 niadtong 1991.

Matud pa sa taho sa buhatan sa Commission on Audit (COA), P9 milyon nga *cash bonus fund* (CBF) nga gigahin alang sa mamumuo sa katubhan sa Negros Oriental ang wala nakubra ug maapod-apod gikan sa 2005 hangtud sa 2012.

Ang National Federation of Sugar Workers-Negros Oriental (NFSW) pinaagi ni Moreto Delorio nagbutyag nga kadaghanan sa mga mamumuo sa katubhan wala nakahibalo mahitungod sa SAP hilabina kadtong mga patrabahoon lamang og tingtupas. Kon anaa man ganiy nakadawat, wala pod klaroha ang basihan sa kantidad nga gipang-apud-apod.

Ang kasagmuyo ni Luisito Minguito, usa ka tapasero sa Tangkulogan, Bais, “Dili ko kasabot nganong dili man kami ilakip sa listahan sa mga makabenipisyo sa SAP nga apil man kami sa nagpasingot aron makaprodukto og kalamay.”

Pamahayag ni Susan Delfin, Senior Labor and

Employment Officer sa probinsya, “Ang DOLE dili makamando sa pagpili sa mga makadawat sa CBF ubos sa SAP kondili ang tigpatanum lamang sa tubo. Igo na lamang mosusi ang ahensya ug maningil sa mga *payroll* isip maoy timaan nga napanghatag ang pundo sa mga trabahante sa katubhan.”

Nagsalamin kini sa kahintang sa programa sa tibuok nasud. Gani, sumala sa nahisgutang taho sa COA, mikabat na og P408 milyon ang wala makobra ug wala mapasa sa mga galingan sa tubo, tigpatanum, asosasyon ug mga kooperatiba ngadto sa mga gikatakang buhatan gikan sa 2005 ngadto sa 2012.

Si Aurelio Estrada sa Unyon ng Mangagagawa sa Agrikultura (UMA) nag-ingon nga ang mga wala makobra ug maapod-apod nga P408 Milyon sa SAP timailhan sa kalangay sa programa ngadto sa mga trabahante ug - ang nakapait pa niini - mga *payroll* lamang ang pagmatuod sa mga tigpatanum ug mga tiggaling nga nahatagan og kwarta ang mga mamumuo.

Ang mga kahiwan sa pagpatuman sa SAP naglubong sa mithi sa programa sa pag-abag sa panginabuhian sa mga mamumuo ug mag-uuma sa katubhan.

Ang UMA ug NFSW nagpaduso sa kagamhanan sa pagtuki sa mga anomaliya sa pagpatuman sa SAP ug pagpasaka sa tukmang kaso sa mga nalakip sa kahiwan.

Ang mga mamumuo ug mag-uuma sa katubhan usab nanawagan sa direktang pag-apod-apod sa CBF ngadto sa mga makanunayong trabahante ug mag-uuma sa katubhan ingon man usab ngadto sa mga panapanahong trabahante.

Casa Don Teo

Bed & Breakfast

National Highway, Siaton, Negros Oriental

Ang nag-inusa ra nga balay abutanan "hotel" dinhi sa Siaton diin ikaw makapahuway ug magmalipayon...

Alang sa dugang kasayuran tawag o text sa Manager mismo nga si Clyde Gadingan sa numero: 0915-893-4095

o bisitaha ang website: www.casadonteo.com

Molupyo... gikan sa panid 1

Shelter Assistance Project (CSAP) niangkong nga mikabat sa duha ka tuig ang pagpatuman niini sugod sa pag-aprobar sa SB niadtong Mayo 2012. Wala dayon kini malihok tungod sa daghang tulumanon sama sa pag-audit sa COA.

Ang yuta sa pabalay gihatag ni Alona Ator nga nagsukod og 500 metro kwadrado. Nagkantidad ang pabalay og P13,090,000.

Matud sa mga nagpuyo sa Palayuhan Village, human gitugyan sa lokal nga kagamhanan ang mga balay kanila niadtong Hulyo 4, 2014, wala na sila nakamatikod nga may mibalik sa pagtapos sa

proyekto. Dunay mga poste alang sa kuryente apan wala pay kuryente ang kabalayan. Dunay usa ka bomba nga dili mainom ang tubig niini. Duol kaayo ang bomba sa agianan sa tubig nga nag-agi gikan sa imbornal busa peligro nga matumpag kini. Wala silay panginabuhi diha mismo sa Palayuhan.

Ang pangulo sa MSWD ngasi Panfila Elumirmiingon nga ang mga nagpuyo na ang manlimbasog aron magpataod og kuryente ug tubig. Matud niya nga ang LGU nagtrabaho na karon sa pag-riprap sa maong lugar kay obligasyon kini sa barangay ug LGU. (*Eugene Jamandron*)

Pahibalo

Sa tanang mga Siatanon, ang panuigong paglukat og permit sa inyong negosyo mahimo na karon sa opisina sa Disaster Risk Management sa kilid sa munisipyo. Hangtod Enero 30 lamang ang paglukat, busa ayaw na paglangan. Lakaw na!



Ang mga tindera sa tiyangge, SIMVA (Siaton Market Vendors Association), malipayon kaayong nagsaulog sa Pasko inubanan nila ni Kag. Izra Singson, Kag. Rowel Gabo, Brgy. Kapt. Arnie Teves, Bise-Mayor Teddy Yap, Kag. William Kirit, ug Kag. Edgar Ragay.



Atong pahalipay kang Chito Wahing ug Saleshi (Cheche) Lagos, anak ni Enrique ug Kagawad Judith Lagos, sa ilang kasal niadtong Disyembre 20, 2014 sa Sumaliring.

40 ka parolado... gikan sa panid 1

manggilabot sa mga programa nga makatabang sa lungsod kay dinhi basihan kon angayan ba gayud sila sa maong programa.

Usa sa mga programa mao ang *therapeutic treatment* diin magkahiusa ang mga parolado diha sa simbahan Katoliko matag ikaduhang Miyerkules sa bulan kauban ang mga Parole Officers nga sila si Mangubat ug Rosalba L. Ferolin, Supervising Probation & Parole Officer.

Matod pa ni Mangubat,

“Ang Negros Oriental Parole and Probation Office miawhag sa mga taga-Siaton nga ang mga kleyente nga gusto mobalik sa komunidad nga magbag-o atoang tabangan ug dili iduot kay ilalom na sila sa *therapeutic treatment*....”

Bag-ohay lang nakadawat og pasigarbo ang VPA Association sa Negros Oriental isip pinakadaghang misalmot sa 2nd VPA Regional Volunteer Probation Aides General Assembly sa tibook Rehiyon VII. (Eugene Jamandron)

Grace Travel and Services

Travel safely in His grace

Your Airline Ticketing Services in Siaton!



Ceres Terminal, Siaton, Negros Oriental

Cell phone No. +639278800946+639282692381

Email add: gracetravel14@gmail.com



Ang Siaton pulis nanghinaot nga karong tuiga madisiplina ang mga katawhan sa pagdrayb sa mga sakyanan ug nga mogamay na ang krimen, matud sa pakighinabi kanila sa KL. Kon padayon gihapon ang walay disiplina sa pagdrayb samtang magkadaghan ang tawo sa Siaton motaas gayud ang krimen, dugang nila. Busa gikinahanglan kaayo ang pagtinabangay sa katawhan aron matuman ang ilang pangandoy sa lungsod karong tuig. Makita nga nagbasa sa KL (*gikan sa wala*) sila si SPO1 Niño Noynay, ug PO2 Warren Macatiguib

Tubag Lungsuranon

Tubag Lungsuranon: Unsay imong pangandoy sa Siaton sa 2015?

Ang mga Siatanon unta mausob na ang ilahang mga panglantaw sa pulitika, walaon na ang kinaraan nga *political colors*. Kon human nag eleksyon dili na maghunahuna kon kinsa ang hatagan og tabang. --**Ruffy Romero, 22 anyos**

Karong tuiga maayo untag mapahimutangan na og panginabuhian ang katawhan aron mapaeskwela ang mga anak ug maatiman ang matag miyembro sa pamilya aron may himsog nga panglawas. --**Roberto Baydid, 47 anyos**

Ang Siaton sa 2015 hinaot nga magmalinawon ug adunay hapsay nga pamaagi. Dili kay ang kaugalingon ug negosyo lamang ang hunahunaon kon dili lakip na usab ang kinaiyahan, ang importansya saunang panahon, ug ang kaugmaon sa mga kabatan-onan. --**Narciso Torres, 72 anyos**

Pabasa



Nagbasa sa KL ang mga lumulupyo sa pabalay didto sa Siit nga sila si Romeo Kitane, Rogelio Delgado, ug Jesusimo Jandog.